

GROM (245) *sb m*

gróm (12), grom (3); grom *KochFr*; gróm: grom *KochPs* (3 : 2). ◇ grom- (14), gróm- (4) *Oczko*, *KochJez*, *PudłFr* (2).

sg *N* gróm (54). ◇ *G* gromu (31). ◇ *D* grómowi (1) *Oczko*, gromu (1) *KrowObr*. ◇ *A* gróm (16), Gromu [w funkcji *n-pers*] (2). ◇ *N a.* *A* grom (1). ◇ *I* gromem (29); -em (2), -(e)m (27). ◇ *L* gromie (1). ◇ *pl N* gromy (39). ◇ *G* gromów (28); -ów (2), -(o)w (26). ◇ *D* grom(o)m (1). ◇ *A* gromy (32). ◇ *I* gromy (6), gromami (1) *SkarKaz*. ◇ *L* gromách (1). ◇ *V* gromy (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Huk pioruna, grzmot; piorun; tonitru Murm, Mymer*¹, *Mącz, Cn; tonitruum, tonitrus Murm, Mącz, Cn; fulmen Mącz; fragor caelestis a. nubium, murmura coeli, tonatio, tonus Cn* (234) : *Murm* 16; *Mymer*¹ 4v; iako y owcze ktore gdy będącz kothne grom vflyszą, tedi od ftrachu pomietaią *FalZioł* IV 2d, V 54v, 55v; *WróbŻołt* 76/18; *RejPs* 24, 113, 143, 155v, 201v, 212v; *LubPs* E, X5v *marg*, ee5v; *KrowObr* 68v, 87v, 89v [2 r.]; *Leop Ps* 17/15; *BibRadz Ps* 80/8, *Eccli* 32/12 [14]; Siodmego dnia miefiacă Sierpniá/ zápalil grom wieżę w miáfteczku Mechlinie *BielKron* 226v, 22, 63v, 102, 336 [2 r.], 396 [2 r.]; *RejAp* 84 [3 r.], 85v [4 r.], 86, 86v, 89v (15); *RejPos* 85v, 262, 304v [2 r.]; *BudBib Ps* 76/17 [18]; *StryjWjaz C*; Tak iáko przed tym o Iowifzu fwym Pogáni trzymáli y pifali/ że on gromem włada. *CzechRozm* 6v; *A* iefli ci grad minął/ to grom frogi fpalił. *KochPs* 117; Iáfne niebiełkié domy Roświéćily fye gromy Ogniftemi *KochPs* 146, 24, 40, 74, 93, 114, 122; *StryjKron* 672 *marg*; *KochProp* 14; Tákié potomftwo ná swiát/ iáki fam/ podawa/ *A* tym dziedziczny vrząd/ y gróm lotny zdawa. *KochFrag* 43; *LatHar* 346; Zátrząfną Niebem gromy/ á ziemię ogniami Zátopią *KořakCath* C5; *A* gdy záwołał/ wymowily siedm gromow głofy fwoie. *WujNT Apoc* 10/3, *Apoc* 10 *arg*, 4 [2 r.]; iž mu P. Bog ták fię frogo ná gorze Synái/ w ogniu y z gromámi ftráfzliwemi vkazał *SkarKaz* 487b, 488a; *GosłCast* 40; *PudłDydo* A4.

W połączeniach szeregowych (5): *Od wízelkiey wody/ od chytróści Dijabelskiey/ od nagley fmierci/ od ognia/ od gromu/ Aby nas ty Báránki záchowály.* *KrowObr* 67v; ktore obiáwienie iáko fławne było/ tho fwiáfzy ono poruřenie ziemie/ trwogi/ blyfkáwice/ ftráchy/ y gromy/ ktore fie ná on czás przy podániu działy. *SarnUzn* C8; *BudBib Is* 29/6; *KochPs* 154; *ZawJeft* 28.

W porównaniach (25): *WróbŻołtGlab* A4v; *RejPs* 121 v; był ná onym mieifcu płáčz ták wielki/ iž iáko grom był flyřzan. *HistAl* N3, B3; *BielKron* 295; Iž flyřzał głos iáko wod wielkich á iáko gromow wielkich. *RejAp* 118v, 117, 155v, 156v, 166, 179, 194; *RejPos* 142, 226, 342v; Což thu dopirko rzeczeńf/ iefli kiedy iáko grom przypádnie ná cię frogi dekret á froga pomftá iego? *RejZwierc* 262v, 77v, 256; *StryjWjaz* B3; Vćichł/ zátym on ftráfzny dźwięk/ a ia to wiedząc/ Co fię dzieie iák gromem ogłufzony fiedząc. *Porwę fię KořakCath* C5; *KořakSzczęřl* Bv; *WujNT* 304, *Apoc* 6/1, 14/2, 19/6.

W charakterystycznych połączeniach: *grom ciężki, lotny, ognisty, ogromny, okrutny, srogi* (8), *straszliwy (straszny)* (8), *wielki* (13); *srogość gromu; grom dać* (3), *miotać, poruszyć, rozmnożyć, sprawować* (3), *(s)puścić (wypuścić, przepuścić, wypuszczać, spuszczać)* (9), *(u)czynić* (5), *wysuć* (1); *gromu lękać się* (2); *gromem potłumić, straszyć, władać (władnąć)* (2).

Frazy: »łyska się grom« (1): *Vibrant fulmina, Lřczy/ łyska fie grom.* *Mącz* 492d.

»grom trzaska; gromow trzaskanie« (2; 1): opifuie to náklonienie ábo fchylenie niebios/ rozumiejąc przez nie one dziwne burze/ [...] gromow y piorunow trzáfkánie *CzechEp* 162; Y Szumi las od wiátru/ y gróm trzáfka z niebá *PudłFr* 50; *PudłDydo* B2v.

»grom uderza (a. uderzył); gromem uderzony; uderzenie gromow« = *fulmine a. de coelo tactus est Mącz* [szyk zmienny] (2; 2; 1): áby odeflá moc nieprzyaścioł dáleko: Cmy Fántazyie/ Chmury/ ofwiecenie Błyfkánia/ vderzenie Gromow/ y przeciwności wżyftkich Duchow. *KrowObr* 103; *Tactus fulmine*, Gromem vderzony/ piorunem zábity. *Mącz* 439d, 24d, 439d; á będąc ná modlitwie dnia trzeciego/ vderzył wielki grom/ ták ifz fię wżyftki drzwi w więzieniu otworzyły *SkarŻyw* 444.

»zstał się (a. powstał) grom« = *factum est tonitruum PolAnt*, [szyk zmienny] (12): náthychmiał fie sftáły gromy/ łyskánie y drzenie ziemie wielkie *HistAl* N2v, A6; *BibRadz Apoc* 16/18; *RejAp* 71, 72v [2 r.], 85v, 96, 138; *RejZwierc* 264v; *WujNT Apoc* 8/5, 16/18.

Zwroty: »gromem bić« = *fulminare Mącz* [szyk zmienny] (2): *Mącz* 139a; TRzáśni/ Pánie/ piorunem/ y biy zgóry grómem *PudłFr* 26.

»zabić gromem; gromem zabit(y); grom zabił« = *ictus a. percussus fulmine Mącz* (1; 3; 4): dla czego fie Iupiter rozgniewał/ iż go przechodził w náuce/ zábił go gromem. *BielKron* 22; Też grom pod namioty zábił iedného śláhcicá y koni dwánaście. *BielKron* 398v [*idem StryjKron* 672], 154, 161v; *Mącz* 164a, 339c; bo krol Antyoch ieft gromem zábit y z fwą corką *HistRzym* 14v; *StryjKron* 672.

»zagromić gromem« (1): lecz zágromił Iehowá gromem wielkim dnia onego [*Et intonuit Dominus in voce grandi in die illa*] nád Pelifztymczyki á rofprofzył ie/ y porázeni fá przed Izráelem. *BudBib* 1.Reg 7/10.

Wyrażenia: »błyskawica gromow« (1): Poftánowił práwa dżdżom/ á drogę błýfkáwicam gromow [*viam coruscationi et tonitruis*]. *BibRadz Iob* 28/26.

»głos gromu« = *sonitus tonitruui PolAnt*; *vox tonitruui Vulg* [szyk 9:1] (10): *LubPs* X5v; *RejAp* 117, 118v, 156v [2 r.]; *RejPos* 342v; Głos gromu twego ná okręgu (powietrza) oświecáły błýfkáwice świat/ drzáłá y trzęsłá fię ziemiá. *BudBib Ps* 76/18 [19]; *WujNT Apoc* 6/1, 14/2, 29/6.

»gromem porażony (a. zarażony)« (2): á im więcey przeciw iemu prziftępował tym więcey vpadáł ná ziemie/ iákoby gromem poráżony. *HistAl* B3; *BielKron* 61.

»szumienie gromu« (1): á ti ftrzáłki znamionowały oŃtre kazanie apoftolskie, á fzumienie gromu twego iákoby koła v woza [*vox tonitruui tui in rota*]. *WróbŻołt* 76/19.

»związek gromu« (1): á thy wody z przykazania twoiego odeyda/ OdŃtápią z gor na fwe mieŃtca. á od związku gromu [*a voce tonitruui*] twego zlékná fie. *WróbŻołt* 103/7.

Szeregi: »grom, (i, a) (b)łyskawica (a. (b)łyskanie); grom z łyskaniem« = *tonitruum et fulgur PolAnt* [szyk 21:6] (26; 1): *OpecŻyw* 17; *FalZioł* V 55, 55v; *HistAl* N2v; Iż Zwon vtzárowány/ dzwiękiem fwoim odgania nieprzyaściele duŃzne y cielefne/ Chmury/ Błyfkánia/ Gromy *KrowObr* 103v; *Leop* *2v; *BibRadz Apoc* 16/8; Skoro przyŃzedł Iupiter vchodzilá go proŃbámi iż iey przyŃiágl to vczynić o co proŃilá/ gdy wyrzekłá/ záłował iey/ ale nie mógł Ńwoiey przyŃięgi zlámac/ á gdy fie zláczyli/ vczynił grom z łýfkánie y vmárłá od ftráchu *BielKron* 21, 444v; *RejAp* 48v, 49, 49v, 97v; A což tobie po tym iż fie thy będyeŃz chłubił przed Ńwiátem z omylnym rozumem Ńwoim/ [...] iáko fie gromy/ błýfkáwice ná powietrzu Ńpráwuią *RejPos* 288v, 141, 331; *KuczKat* 265; *RejZwierc* 113v;

BudBib Ex 20/18; BudNT Apoc 8/5; KochPs 125; SkarŻyw 481, 553; KochJez A3v; GórnTroas 28; LatHar 603; WujNT Apoc 8 arg. [Ponadto przy innych szeregach 14 r., w połączeniu szeregowym 1 r.].

»chmury, (i) grom« (2): Od pełniey trochę iałno/ wżakże z przechodzącymi chmurami/ z gromy y ze dżdżem/ Takież łie przez ołtytnią [!] czwierć pokazować będzie *LudWieś B2; KochFr 85. [Ponadto przy innych szeregach 2 r., w połączeniu szeregowym 1 r.].*

»grom, (i, albo) deszcz; grom ze dżdżem« = *tonitruum et pluvia PolAnt [szyk 9 : 3] (10; 2); LudWieś B2, B2v; Ten Pan ktory z granic zyemye wywodzi obłoki/ Srogi grom ze dżdżem wypuścza tu ná łwyát łferoki LubPs dd4; BibRadz 1.Reg 12 arg; BielKron 64, 338v; Bo z gromu połpolicie albo dżdzu iákiego náwalnego trzebá łie grádu nádziejáć. RejZwierc 165v; BudBib 1.Reg 12/17, 18; SkarŻyw 545; PudłFr 50; PudłDydo A4. [Ponadto przy innych szeregach 4 r.].*

»grom, (i, a) głos« = *vox et tonitruum PolAnt, Vulg [szyk 10 : 9] (19); BibRadz Apoc 16/18; A ták my wierni nic łie nie łękaemy tych gromow á tych głołow ziemłkich RejAp 73,48v, 49v, 71, 72v [4 r.], 73 (15); A z łtolice wychodźły łyłkáwice/ y głoły/ y gromy WujNT Apoc 4/5, 8/5, 16/18. [Ponadto przy innych szeregach 3 r., w połączeniu szeregowym 1 r.].*

»grom, (i, albo) grad« = *tonitruum et grando PolAnt [szyk 4 : 4] (8); Leop Ex 9 arg; BibRadz Ex 9/34; BielKron 29v; RejAp 53v; RejPos 244, 331; StryjKron 160; Iedno drzewo nád drugié buyniéy łye wyniešie: Iáko ná nie gwałtowniéy wiátry łye pułczáią/ Y ná pieczy łe więłszéy niepogody máią/ Chcąc łe z gruntu wywróćić/ zayźrzác mu vrody/ Grómem/ grádem/ piorunem/ czynią więc w nim łzkody. PudłFr 41. [Ponadto przy innych szeregach 5 r.].*

»grzmienie, (i) grom« (2): Nátychmiáłt [!] gdy dziecię vpáđło ná ziemię słtało łie okrutne grzmienie j gromy/ známioná rozmáite y łyskanie było po włzytkim łwiece *HistAl A6; Mącz 458b.*

»(ani) grom, (i, a, ani) piorun« [szyk 9 : 1] (10): Iż żadnemu wiernemu włos z głoły nie zginie. Ani grom áni piorun nie rułzy tákiego *RejWiz 4v; BielKron 295; Mącz 139a, 439d; RejAp 98; RejPos 130v; RejZwierc 86v,192; CzechEp 162; PudłFr 26. [Ponadto przy innych szeregach 3 r.].*

»szum, grom« (1): Słyłzałeł w dzień łwiátecny iáki łzum iáki grom powłtał nád Apołtoły/ gdy Duch łwięty przypadał ná ołwiecenie łch. *RejAp 85v.*

»(nie) grom, (albo, ani) trzaskawica (*a. trzaskanie*)« (6): tedy onemu łpiączemu będzie łie zdało iakoby łyłszał gromy albo trzálkawice. *GlabGad L7; BielKron 274; Pátrzayże w iákicy ołobie Duch s. łie okázáć raczył ná łwiát nád głołwą łego: iuż nie w gromie/ [...] áni w iákim łrogim trzálkaniu/ ále w ołobie Gołębiczki pokorney RejPos 274v, 222v, 274v; KołakSzczęłł C2v. [Ponadto przy innych szeregach 4 r.].*

»wicher (*a. wiatr*), (i) grom; grom z wichrem« [szyk 4 : 2] (5; 1): *KrowObr 67v, 69; Acz toż czálem ty gromy y wiátry dzyáláią/ Gdy łie mocno miełszáiąc o łię vderzáią. RejWiz 151 v; RejAp 54; Ná złé łudzi wyleie dełzcz gorący siárczány/ Wyleie węglé żywé/ y gróm z wichrem zmiéłzány KochPs 16; GrabowSet V4v. [Ponadto przy innych szeregach 2 r., w połączeniach szeregowych 2 r.].*

W przén (6) : RejRozpr K; Pátrzayże tu moy brácie tey łudzkiej náture/ Iáko o niey zewłzech łtron włzędy łzpetne chmury. A chociać łie nadobnie zwirzchu przełbyłkawa/ Ale pátrzay co zá grom tám we wnątrz zołtawá, RejWiz 89v; A gdy iuż ciáło znácznie łłábieć [...] pocźnie/ a wáły y gromy rozłicznych pokus/ zawilnych y okrutnych czártow ná mię łrodze zewłząd bić pocźną/

pomył łyki/ nadobrotliwŷy Iezu/ przeciwnikom moim *LatHar* 641; Gdyby nád kupą pierza ten Koczpergał Owák łzturmował y tą mową łzmergał: Rozpierzchłoby fię od owego gromu/ Włzędzie po domu. *KlonFlis* H3v.

Wyrażenie: *peryfr.* »wojenny grom« = *wojna* (1): Gdy niechce nieprzyiaćiel do Sędzie⁸⁰ łtawác/ Niechce mu ni zwierzchności/ ni władzey przyznawác: Przetoż go więc łzukaią w polu ábo w domu/ Obwielzczą go/ pewien iełt woennego gromu. *KlonWor* 30.

Szereg: »grom a błyskawica« (1): iż przed przyłciem Páńłkim będzie w niey [*nauce*] wielkie zámiełzanie/ dziwne gromy á frogie błýfkáwice/ to iełt frogie przełtráchy/ grozy/ kłátwy/ gwałty/ y rozmáithe zámiełzania *RejAp* 138v.

Przen (15) :

a) Groźba, pogróźka (3) : Poydę przedłye yákoby nyebacząc/ ábych guzu nyedołtał/ Bo zá takim gromem rad pyorun biye. *KromRozm I* A3; bo nie tylko/ iż fię wiele ludzi iego nabożeńłtwem/ iáko zarázą/ y trucizną iádowitą brzydzą/ ále też oná iego moc/ y zwierzchność/ y powagá pierwłza wiotłzeie/ nie bárzo fię iego mándatow y buł y ogniłtych gromow łękaią. *NiemObr* 161, 61.

b) Groźny wyraz twarzy (1) :

Szereg: »grom a trzaskawica« (1): Grom prawie atrzáfkwicza Wygláda ia [!] łtwełyolcza. *RejKup* Fv.

c) Nagły cios, coś złego (5) : *RejWiz* 122; Nie ták Sulmo lámentuie Náfoná zmarłego Od gromu Celárłkiego. *KlonŻal* C; *WisznTr* 10; Nie lęka łye cnotá/ Zadného klopotá. Zá nic v niey trwogi/ Gróm żaden nie frogi. *PudłFr* 4.

Szereg: »wicher ani grom« (1): Iuż łie wicher áni grom o cię nie pokułi/ Ani żadna Płánetá/ wierz mi cie nie rułzy. *RejWiz* 152.

d) Argument nie do odparcia (2) : tym gromem burzym Sábelliany y Pátropáłłfyany: ktorzy perfony w bołtwie miełzáli. *SkarKaz* 485b.

Zwrot: »gromem zabijać« (1): Tym gromem Ian ś. iáko łyn gromu/ zábija przekłętego Aryułzá y włzytki Nowochrzczeńce *SkarKaz* 485b.

e) Płynna ognista masa znajdujaca się we wnętrzu ziemi (1) : Tákże Ariłtoteles o krułzcach/ á tám tych źiemnych ogniach diłputuiąc/ oto Cieplice kroćiuchno łwiętými názwawłzy/ odpráwił: czyli/ że łwiętym/ á nie nam/ przyczyny ich wiádomeł/ śiárce á grómówi łwiętość ich przypíłł? *Oczko* 10.

f) Bardzo silny człowiek (1) : Ale nie przełtał ná tym miedzy Bogi Chwalon Alcides/ że go gromem frogi Oćiec wrodził: Bo wolał dzielnołcią Swá łłynąc/ niźli rodzáiu zacnołcią. *SzarzRyt* B4v.

g) Zestawienie: »syn gromu« = *przydomek synów Zebedeuszowych: Jana i Jakuba (synonim gwałtownego temperamentu); filius tonitru* *Vulg* (2) : y dał im [*Jakubowi i Janowi*] imioná Boánerges/ to iełt/ łynowie gromu. *WujNT Mar* 3/17; *SkarKaz* 485b.

2. Huk, trzask, potężny odgłos; sonitus *Vulg* (9) : To mowi Pan Bog Tyrowi: Y załz od gromu wálenia twego/ y iękánia pobitych twoich gdy będą pobici/ w połszrod ćiebie nieporułłá łie wylpy? *Leop Ez* 26/15; *BielKron* 315v; Wnet też Miełccy pułzkarze dziáłá wyproźniáli/ Gromy áze ziemiá drży frogo powtarzáli *StryjWjaz* B4v, B4v, C3v; *SkarŻyw* 193; Szum/ krzyk/ y grom od zbroie z nowu powłtał łtráfłzny *StryjKron* 528.

Szeregi: »huk i grom« (1): Spádłá z gory wyfokiey w wodę oną czáfzá: odkryłá ciemny gmách onego fzáláfzá, Wielkim hukiem y gromem o ziemię chlufnęłá *KlonWor* 24.

»grom i trzask« (1): Zączną iutrznia/ ledwie pirwłzy Pfalm zączną/ á wložnice lię mur obálił y wielki grom y trzałk że lię ziemiá złtrzęłá/ vczyńił. *SkarŻyw* 193.

3. *n-pers* (2) :

Zestawienie: yako yą maczyeya gromv sbył gdym y zashł wesgodzye [!] swey wgayv gdy my szya wszyącz nyedł *ZapWar* 1511 nr 2095, 1511 nr 2095.

4. [*n-pr Nazwa bóstwa słowiańskiego „Perun” (indywidualny przekład Strykowskiego):* Kryłte tyś Miefzká fleporodzonego/ Ofwiecił/ Polkేశ przywiodł do Krztu łwego Tobie vftąpił Grom/ Ládón/ Márzáná/ Pogwizd/ Ziewánna. *StryjGoniec* K3v.]

Synonimy: 1. *trzaskawica*; 2. *huk, trzask*.

Cf **GROMIENIE, GROMOBOJCA, [GROMOT], GROMOTRZASK, GRZMIENIE, GRZMOT, GRZYMAŁA, GRZYMANIE, WŁADOGROMY**

ZZa